RABHADH

Tabhair an páipéar seo ar ais le do fhreagarleabhar.

AN ROINN OIDEACHAIS AGUS EOLAÍOCHTA

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2001

STAIR - ARDLEIBHÉAL
(180 marc)

DÉ hAOINE, 8 MEITHEAMH - TRÁTHNÓNA, 2.00 - 4.30

STAMPA AN IONAID

SCRÚDUIMHIR AN IARRTHÓRA	

CUIR AN PÁIPEAR SEO ISTEACH LE DO FHREAGARLEABHAR, LE DO THOIL

[Thall

STAIR, ARDLEIBHÉAL

Freagair ***gach*** ceist. Freagair ceist **1**, ceist **2** agus ceist **3** sna spásanna cuí ar an bpáipéar scrúdaithe.

1. **PICTIÚIR** (15 mharc)

Scrúdaigh na pictiúir A1, A2, B, C1 agus C2 a ghabhann leis an bpáipéar seo agus ansin freagair na ceisteanna seo a leanas.

(a) **PICTIÚR A1 AGUS PICTIÚR A2**

Taispeánann Pictiúr A1 Ard-Chrois. Taispeánann Pictiúr A2 Túr Cruinn.

(i) Cén gnáth-ábhar a bhíodh le feiceáil sa tsnoíodóireacht ar na hArd-Chroiseanna faoi mar atá i bPictiúr A1?

....

....…………………………………..(1)

(ii) I bPictiúr A2 cén fáth, dar leat, a bhfuil an tslí isteach (marcáilte **X**) tógtha chomh hard os cionn na talún?

....

…………………………...(2)

(iii) Ainmnigh láthair luath-Chríostaí in Éirinn ina bhfaighfeá sampla de gach ceann díobh seo a leanas:

(a) Ard-Chrois: ………………………………………………………………………

(b) Túr Cruinn: ....……....(2)

(b) **PICTIÚR B**

Radharc ó shaothar ealaíne le Raphael a dtugtar "The School of Athens" air is ea Pictiúr B.

(i) Seo pictiúr ón Renaissance. Tabhair **dhá** phíosa fianaise ón bpictiúr chun tacú leis an ráiteas seo.

....

....(2)

(ii) Ainmnigh péintéir **amháin** a bhain leis an Renaissance nárbh as an Iodáil dó agus ainmnigh **ceann** dá shaothair.

Péintéir: ....

Saothar: ....(2)

(c) **PICTIÚR C1 AGUS PICTIÚR C2**

Póstaeir thoghcháin ó olltoghchán 1932 in Éirinn is ea Pictiúir C1 agus C2.

(i) Cén argóint a dhéanann Pictiúr C1 **nár** cheart vótáil d'Fhianna Fáil?

....

....(1)

(ii) Luaigh ceann **amháin** de na fadhbanna a bhí ag Éirinn ag an am dar le Pictiúr C2.

....

....(1)

(iii) Chomh maith le Fianna Fáil agus le Cumann na nGaedheal ainmnigh páirtí **amháin** a ghlac páirt in olltoghchán 1932.

....(2)

(iv) Ainmnigh ceannairí Fhianna Fáil agus Chumann na nGaedheal i 1932.

Fianna Fáil: ....

Cumann na nGaedheal: ....(2)

2. **DOICIMÉID** (15 mharc)

Léigh an dá dhoiciméad **1** agus **2** a ghabhann leis an bpáipéar seo agus ansin freagair na ceisteanna a leanas.

(a) **DOICIMÉAD 1**

Seo sliocht as Forógra Phoblacht na hÉireann a d'eisigh ceannairí Éirí Amach, 1916.

(i) Cé uaidh a bhfaigheann Éire "seanspiorad na náisiúntachta"?

....

………………………...(1)

(ii) Ainmnigh ceann **amháin** de na grúpaí a thug faoi "a cuid fear a eagrú agus a oiliúint".

…………..(1)

(iii) Tabhair píosa fianaise **amháin** a léiríonn go bhfuair an tÉirí Amach tacaíocht ón iasacht.

....

……………………...(1)

(iv) Cén rud a chuireann an doiciméad i leith "an rialtais eachtrannaigh"?

....

……………………...(1)

(v) Tabhair **dhá** phíosa fianaise ón sliocht seo a thaispeánfaidh dóchas na gceannairí go spreagfadh an doiciméad seo daoine chun tacaíocht a thabhairt don Éirí Amach.

....

………………………...(2)

(vi) Ainmnigh **beirt** de na ceannairí a cuireadh chun báis mar gheall ar an pháirt a ghlac siad in Éirí Amach 1916.

....

……………………...(2)

(b) **DOICIMÉAD 2**

Seo sleachta as dhá nuachtán ó Thuaisceart Éireann maidir le Riail Dhíreach a thionscnú i dTuaisceart Éireann i 1972. Tagann sliocht ***A*** *as an* Irish News *agus sliocht* ***B*** *as an* Newsletter.

(i) Cad a chuirfí in áit Stormont a bhí curtha "ar fionraí"?

....

………………………...(1)

(ii) Cad a chuir cosc ar an mionlach a chuid tuairimí a chur in iúl go hoscailte?

....

………………………...(1)

(iii) Cén bhun-fheidhm a bhí le cinntiú ag Stormont dar leis an *Irish News*?

....

………………………...(1)

(iv) Céard é dearcadh an *Newsletter* maidir le teacht an Riail Dhírigh? Tabhair píosa fianaise **amháin** ón sliocht chun tacú le do fhreagra.

....

………………………...(2)

(v) Ón staidéar atá déanta agat ar Thuaisceart Éireann cén fáth, dar leat, ar thionscain rialtas na Breataine Riail Dhíreach i 1972?

....

………………………...(2)

3. CEISTEANNA LE FREAGRAÍ GEARRA (20 marc)

Freagair DEICH gcinn de na ceisteanna seo a leanas. Is fiú 2 mharc an ceann iad.

(i) Ainmnigh **dhá** chineál foinse phríomha a d'úsáidfeadh staraí.

……………………………………………………………………………...............

……………………..(2)

(ii) Ainmnigh **dhá** chineál tuama a luaitear le hÉirinn Neoiliteach.

....

………………………...(2)

(iii) Ainmnigh **dhá** chineál tí a luaitear le ré na gCeilteach in Éirinn.

....

………………………...(2)

(iv) Mínigh cén fáth a raibh eallaigh chomh tábhachtach do na Ceiltigh.

....

………………………...(2)

(v) Tabhair **dhá** éifeacht thábhachtacha a bhí ag teacht na *Normannach* ar Éirinn.

....

………………………...(2)

(vi) Ainmnigh **dhá** chéim i dtraenáil an ridire le linn na Meánaoiseanna.

....

………………………...(2)

(vii) Mínigh **dhá** cheann de na téarmaí seo a leanas a bhaineann le bailte móra sna Meánaoiseanna: *Cuirfiú; Gild; Dola; Cairt.*

....

………………………...(2)

(viii) Céard a bhí i gceist leis an *Bás Dubh* le linn na Meánaoiseanna?

....

………………………...(2)

(ix) Tabhair **dhá** chúis ar thosaigh an Renaissance san Iodáil.

....

………………………...(2)

(x) Ainmnigh dealbhóir **amháin** a bhain leis an Renaissance agus **ceann** dá shaothair.

Dealbhóir: …………..

Saothar: ……………...(2)

(xi) Ainmnigh **dhá** fhorbairt i réimsí na hEolaíochta nó an Leighis le linn an Renaissance.

....

…………………………..(2)

(xii) Tabhair **dhá** chúis gur cheap go leor daoine go raibh gá le leasú san Eaglais Chaitliceach go luath sa 16ú hAois.

....

…………………………..(2)

(xiii) Ainmnigh leasaitheoir creidimh **amháin** a bhfuil staidéar déanta agat air agus mór-phointe creidimh **amháin** a bhí aige.

Leasaitheoir:...

Mór-phointe creidimh:………...……………………………………...............…...(2)

(xiv) Luaigh **dhá** éifeacht a bhí ag an Reifirméisean ar an Eoraip le linn na tréimhse, 1517-1648.

....

…………………………..(2)

(xv) Tabhair **dhá** chúis ar mhéadaigh daonra na Breataine chomh mór sin sa chéad leath den 19ú hAois.

....

…………………………..(2)

(xvi) Luaigh **dhá** chúis ar bhuaigh Sinn Féin olltoghchán 1918.

....

…………………………..(2)

(xvii) Ainmnigh **dhá** pháirtí a bhí mar chuid den Chéad Rialtas Idirpháirtíoch, 1948 -51.

……………...(2)

(xviii) Cén tír a chaill tailte mar thoradh ar Chomhdháil Mhunich, Meán Fómhair 1938?

……………...(2)

(xix) Mínigh cén fáth a raibh an-ionadh san Eoraip nuair a síníodh an Conradh Neamh-Ionsaithe Naitsíoch-Shóivéadach i 1939.

....

…………………………..(2)

(xx) Le linn an Dara Chogaidh Dhomhanda, inis cad a bhí in *Oibríocht Bharbarossa?*

……………………………………………………………………………………..(2)

FREAGAIR NA CEISTEANNA SEO A LEANAS, 4, 5, 6 I bhFREAGARLEABHAR AR LEITH.

4. PEARSANA SA STAIR (40 marc)

Freagair A agus B

A. Roghnaigh duine **amháin** díobh siúd a ndéantar cur síos orthu thíos. Scríobh cuntas ar an duine sin.

(i) Seandálaí ag obair ar thochaltán. (20)

(ii) Manach i mainistir mheánaoiseach. (20)

(iii) Duine dúchasach i dtír a d'aimsigh Eorpaigh le linn Ré na Taiscealaíochta. (20)

B. Roghnaigh duine **amháin** díobh siúd a ndéantar cur síos orthu thíos. Scríobh cuntas ar an duine sin.

(i) Tugann duine de lucht tacaíochta an rialtais cuntas ar an tslí inar bhris réabhlóid amach i Meiriceá **nó** san Fhrainc **nó** in Éirinn le linn na tréimhse, 1770-1815. (20)

(ii) Poblachtach le linn Chogadh na Saoirse in Éirinn, 1919-21. (20)

(iii) Tugann ball den páirtí Naitsíoch cuntas ar an tslí inar tháinig Hitler i gcumhacht sa Ghearmáin. (20)

5. **PLANDÁLACHA IN ÉIRINN** (30 marc)

Foinse D

Foinse E

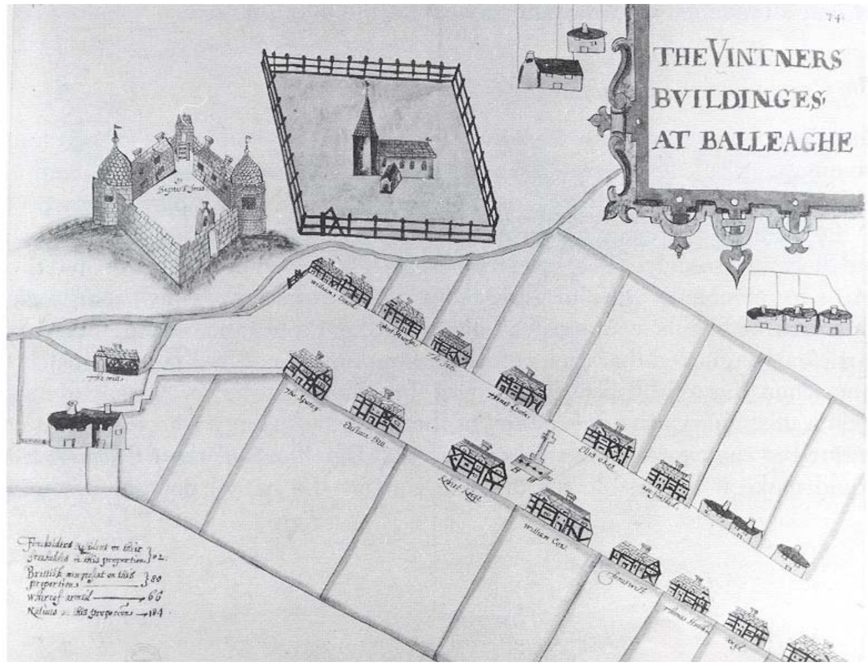

A. Scrúdaigh Foinse D, léaráid le Lucas de Heere (c. 1575) de bhean shibhialta ón bPáil agus d'fhear Gaelach.

(i) Tabhair píosa fianaise **amháin** ón léaráid a thugann le tuiscint gur mheas an t-ealaíontóir nach raibh na Gaeil sibhialta. (2)

(ii) Céard a bhí sa *Pháil*? (2)

(iii) Mínigh cén fáth ar thosaigh na Sasanaigh polasaí plandála in Éirinn. (4)

B. Scrúdaigh Foinse E, léaráid de lonnaíocht na dTábhairneoirí ag Baile Eachaidh, agus freagair na ceisteanna a leanas.

(i) Cén fáth ar thóg na lonnaitheoirí caisleán? (2)

(ii) Tabhair píosa fianaise **amháin** ón bpictiúr a thugann le tuiscint gur mhair na hÉireannaigh dhúchasacha (na Gaeil) sna tithe atá marcáilte ag Y ar an léaráid. (2)

(iii) Luaigh rialtóir Briotanach a d'ordaigh go gcuirfí plandáil i bhfeidhm in Éirinn. (2)

C. (i) Ainmnigh ceann **amháin** de na plandálacha a bhfuil staidéar déanta agat air agus scríobh faoi éifeachtaí na plandála sin ar **dhá cheann** de na réimsí seo a leanas:

(a) Smacht polaitiúil.
(b) Cultúr agus nósanna.
(c) Creideamh. (2 x 8)

6. Freagair **dhá** cheann de na ceisteanna seo a leanas, **A, B, C, D.** (60 marc)

A. Ó THALMHAÍOCHT GO TIONSCLAÍOCHT: ATHRÚ SÓISIALTA SAN 18ú AGUS SA 19ú hAOIS SA BHREATAIN.

(i) Luaigh **dhá** mhíbhuntáiste a bhí ag Córas Feirmeoireachta na nGort Oscailte. (4)

(ii) Ainmnigh feabhsú **amháin** le linn na Réabhlóide Tionsclaíche a bhaineann, dar leat, le gach ceann de **thrí** cinn díobh seo a leanas:
James Hargreaves; James Watt; Abraham Darby; Edmund Cartwright; Richard Arkwright. (6)

(iii) Scríobh cuntas ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:

(a) Feabhsuithe i modhanna feirmeoireachta le linn na Réabhlóide Talmhaíochta.
(b) Iarrachtaí chun dálaí oibre sna muilte teicstíle agus sna mianaigh ghuail a fheabhsú.
(c) Dálaí maireachtála d'oibrithe sna bailte tionsclaíocha.
(d) Feabhsuithe sa chóras iompar le linn na Réabhlóide Tionsclaíche. (2 x 10)

B. FORBAIRTÍ POLAITIÚLA IN ÉIRINN SA bhFICHIÚ hAOIS

(i) **Imeachtaí in Éirinn 1900 - 1914.**
Meaitseáil gach ní i gcolún A, (1)-(6) leis an ní atá ag freagairt dó i gcolún B, (a)-(f). Ní gá duit an téacs iomlán a scríobh amach i do fhreagarleabhar - is leor an uimhir agus an litir cheart amháin.

Colún A	Colún B
1. Sir Edward Carson	(a) Polaiteoir a bhain le Rialtas Dúchais
2. Art Ó Gríofa	(b) Ceannaire polaitiúil Briotanach
3. Seán Réamonn	(c) Smuigléireacht gunnaí Bheann Éadair
4. Herbert Asquith	(d) Ceannaire le linn Stailce agus Fhrithdhúnta, 1913
5. Óglaigh na hÉireann	(e) Ceannaire Shinn Féin
6. Séamas Ó Lorcáin	(f) Ceannaire Aontachtach in Éirinn

(6)

(ii) Tabhair **dhá** chúis ar chuir go leor daoine in Éirinn in aghaidh an Chonartha a síníodh leis an mBreatain Mhór i Nollaig 1921. (4)

(iii) Scríobh cuntas ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:

(a) Na Léinte Gorma.
(b) Caidreamh idir rialtas na hÉireann agus rialtas na Breataine sna 1930adaí.
(c) Na 1960adaí i bPoblacht na hÉireann.
(d) An saol i dTuaisceart Éireann le linn an Dara Chogaidh Dhomhanda.
(e) An Ghluaiseacht um Chearta Sibhialta i dTuaisceart Éireann. (2x10)

C. ATHRÚ SÓISIALTA IN ÉIRINN SA bhFICHIÚ hAOIS

(i) Luaigh **dhá** athrú a tharla sa talmhaíocht ó 1945 anall. (4)

(ii) "Tá feabhas mór tagtha ar stádas na mban i sochaí na hÉireann le 50 bliain anall." An aontaíonn tú? Tabhair **trí** phíosa fianaise mar thaca le do fhreagra. (6)

(iii) Scríobh cuntas ar na hathruithe atá tar éis tarlú i gcúrsaí cumarsáide in Éirinn ó 1945 anall. (10)

(iv) Scríobh cuntas ar na mór-athruithe atá tar éis tarlú sa tslí a gcaitheann daoine a dtráthanna scíthe ó 1945 anall. (10)

D. CAIDREAMH IDIRNÁISIÚNTA SA bhFICHIÚ hAOIS

(i) Tabhair cúis **amháin** ar tháinig an faisisteachas chomh mór sin chun cinn san Iodáil le linn na 1920adaí. (2)

(ii) Mínigh **dhá** cheann de na téarmaí seo a leanas a bhaineann le Benito Mussolini agus an Iodáil:

An Mórshiúl go dtí an Róimh, 1922; Na Léinte Dubha; An Conradh Latаránach,1929; Ais na Róimhe-Bheirlín, 1936. (4)

(iii) Scríobh cuntas ar cheann **amháin** díobh seo:

(a) Cath na Breataine, 1940.
(b) Cath Stalingrad, 1942-43.
(c) Teacht i dTír na gComhghuaillithe sa Normainn, 1944. (12)

(iv) Déan rogha idir na hÁbhair 1, 2 nó 3 thíos.

Ábhar 1 **Teacht chun cinn na nOllchumhachtaí**

(a) Mínigh cén fáth ar thosaigh an Cogadh Fuar i ndiaidh an Dara Chogaidh Dhomhanda. (4)

(b) Ainmnigh ceann **amháin** de na mór-ghéarchéimeanna a tharla le linn an Chogaidh Fhuair agus scríobh cuntas ar na héifeachtaí a bhí aici ar an gcaidreamh idir Stáit Aontaithe Mheiriceá agus Aontas na bPoblachtaí Sóivéadacha Sóisialacha. (8)

<u>nó</u>

Ábhar 2 **Céimeanna i dTreo Aontacht na hEorpa**

(a) Cén fáth a raibh go leor tacaíochta ann ar son aontacht na hEorpa i ndiaidh an Dara Chogaidh Dhomhanda? (4)

(b) Scríobh cuntas ar na príomh-imeachtaí a tharla sa ghluaiseacht i dtreo aontacht na hEorpa i ndiaidh 1957. (8)

<u>nó</u>

Ábhar 3 **Náisiúnachas na hAfraice nó na hÁise**

(a) Maidir le tír san Afraic nó san Áis a ainmníonn tú, luaigh ceannaire **amháin** a thug ceannas don ghluaiseacht i dtreo an neamhspleáchais. (2)

(b) Ainmnigh an chumhacht choilíneach a raibh smacht aici ar an tír atá ainmnithe agat. (2)

(c) Scríobh cuntas ar an gcoimhlint ar son an neamhspleáchais sa tír sin i ndiaidh an Dara Chogaidh Dhomhanda. (8)

S. 24AT

AN ROINN OIDEACHAIS AGUS EOLAÍOCHTA

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2001

STAIR - ARDLEIBHÉAL

(**Ná** cuir na leathanaigh seo isteach le do fhreagarleabhar)

FOINSÍ

1. PICTIÚIR

PICTIÚR A1.

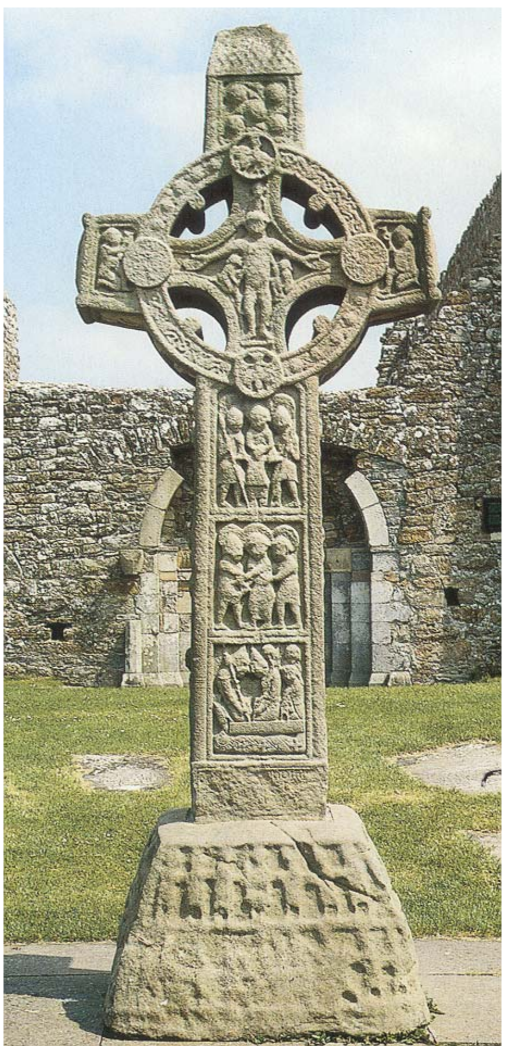

PICTIÚR A2.

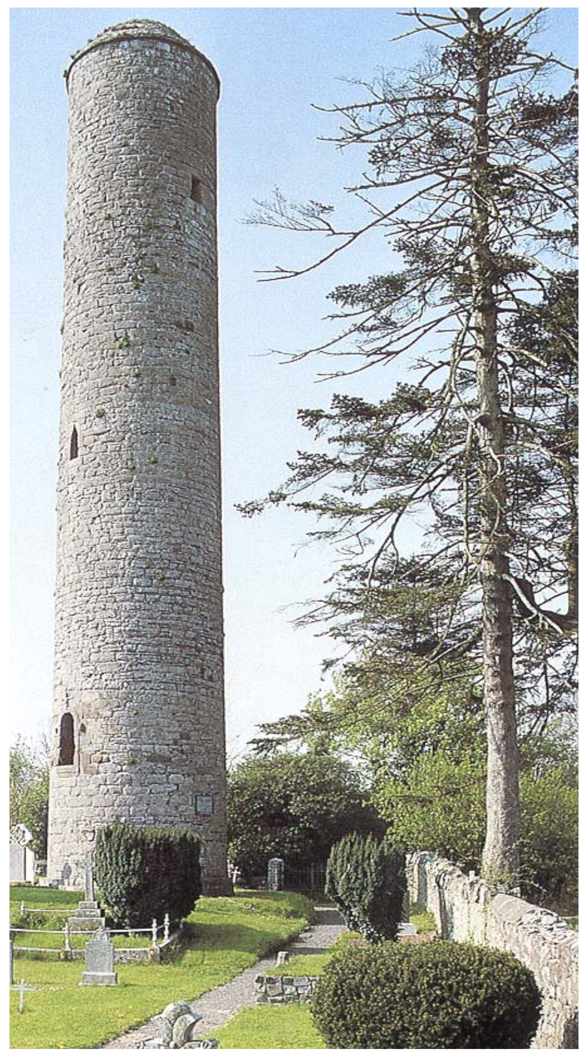

Foinse: Oifig na nOibreacha Poiblí

PICTIÚR B.

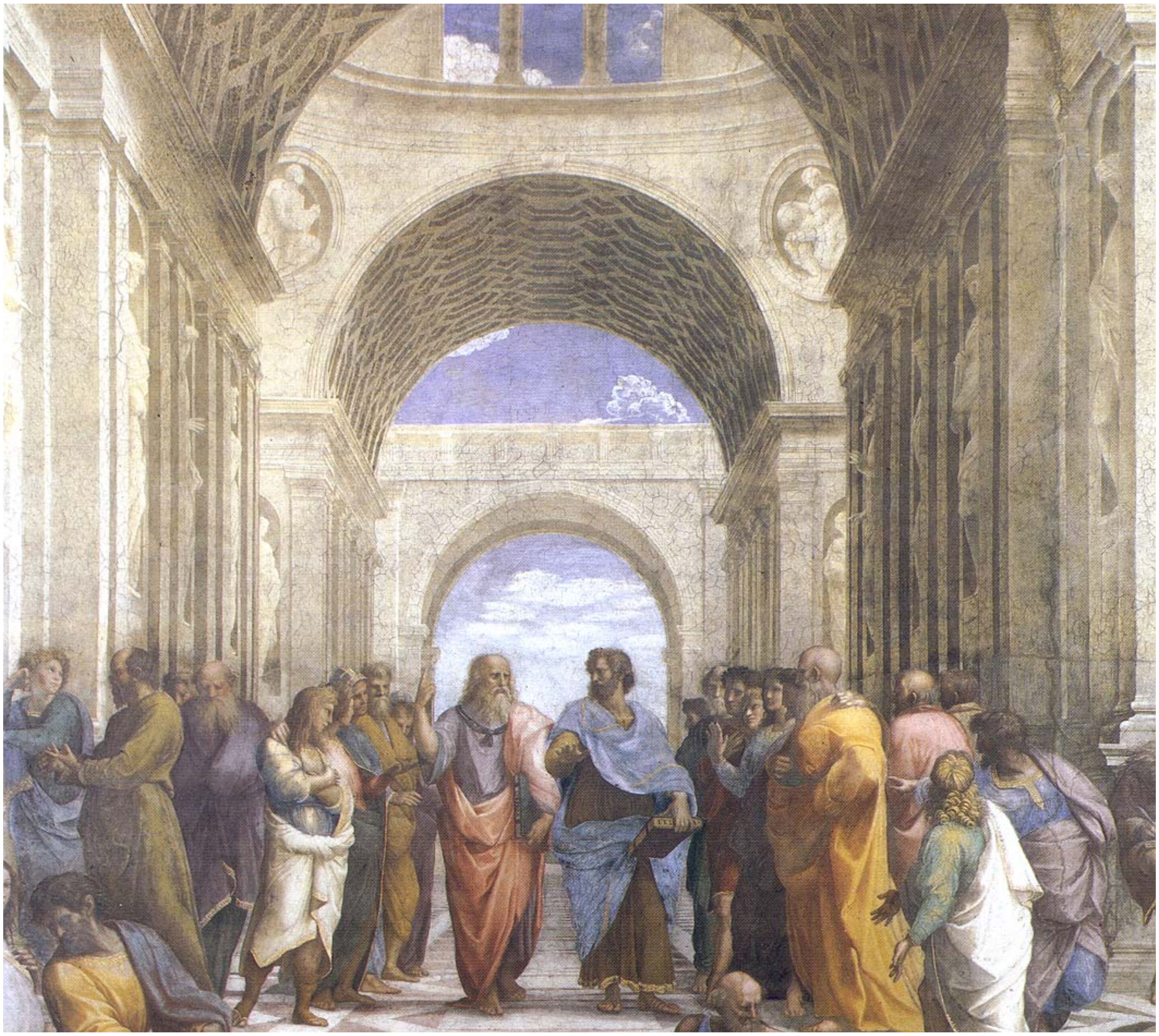

Foinse: Leabharlann na Vatacáine.

PICTIÚR C1.

PICTIÚR C2.

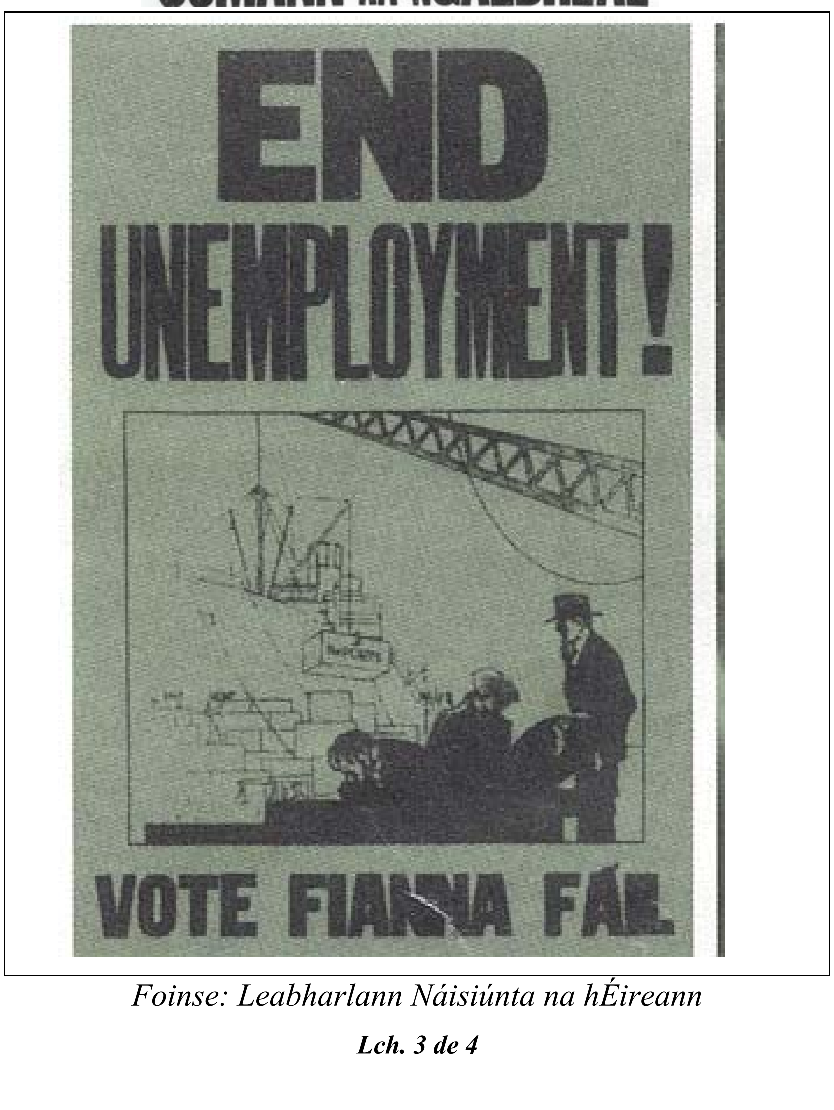

Foinse: Leabharlann Náisiúnta na hÉireann

2. DOICIMÉID

DOICIMÉAD 1.

Sliocht as Forógra Phoblacht na hÉireann a d'eisigh ceannairí Éirí Amach 1916.

A FHEARA AGUS A MHNÁ NA hÉIREANN**:** In ainm Dé agus in ainm na nglún a d'imigh romhainn agus a d'fhág againn mar oidhreacht seanspiorad na náisiúntachta, tá Éire, trínne, ag gairm a clainne chun a brataí agus ag bualadh buille ar son a saoirse.

Tar éis di a cuid fear a eagrú agus a oiliúint ina heagraíocht rúnda réabhlóideach, Bráithreachas Phoblacht na hÉireann, agus ina heagraíochtaí míleata poiblí, Óglaigh na hÉireann agus Arm Cathartha na hÉireann, tar éis di a riailbhéas a fhoirfiú go foighneach agus fanacht go buanseasmhach leis an bhfaill chun gnímh, tá sí ag glacadh na faille sin anois, agus, le cabhair na clainne atá ar deoraíocht uaithi i Meiriceá agus na gcairde calma cogaidh atá aici san Eoraip, agus, thar gach ní, le muinín as a neart féin, tá sí ag bualadh buille i lándóchas go mbéarfaidh sí bua.

Dlíonn Poblacht na hÉireann, agus éilíonn leis seo, géillsine ó gach Éireannach idir fhir agus mhná. Ráthaíonn an Phoblacht saoirse creidimh agus saoirse shibhialta, comhchearta agus comhdheiseanna, dá saoránaigh uile, agus dearbhaíonn gurb é a rún séan agus sonas a lorg don náisiún uile agus do gach roinn de, ag tabhairt geana do chlann uile an náisiúin mar a chéile, gan aird aici ar an easaontas a chothaigh rialtas iasachta eatarthu agus trínar deighleadh mionlach díobh ón tromlach san am atá imithe.

Cuirimid cúis Phoblacht na hÉireann faoi choimirce Dhia Mór na nUilechumhachtaí agus iarraimid A bheannacht ar ár n-airm; impímid gan aon duine a bheidh ag fónamh sa chúis sin náire a thabhairt di le mílaochas, le mídhaonnacht ná le slad.

DOICIMÉAD 2.

Seo sleachta as dhá nuachtán ó Thuaisceart Éireann maidir le Riail Dhíreach a chur i bhfeidhm i dTuaisceart Éireann i 1972.

A. *Irish News*, Satharn 25 Márta, 1972.

Beidh suim i bhfad i gcéin sa triail seo - Stormont ar fionraí agus Rúnaí Stáit ó Westminster, le tacaíocht ó choimisiún áitiúil, i mbun riaracháin.

Sa socrú nua seo, beidh an mionlach fós ina mhionlach, ach beidh siad in ann a dtuairimí polaitiúla a chur in iúl go réidh gan scáth an Achta um Chumhachtaí Speisialta a bheith anuas orthu. Is féidir leo a bheith sásta go leor gur aithníodh laige bhuan-riail na nAontachtaithe ar deireadh thiar.

Ach beidh siad ag fiafraí, an aithníonn an tUasal Heath (Príomh-Aire na Breataine), agus é ag cur deireadh le Stormont, a cuireadh ann leis an uathlathas(smacht) Protastúnach a chinntiú, go gcaithfidh an lá teacht nuair a bheidh Éire aontaithe faoi rialtas uile-Éireann.

B. *Newsletter*, 25 Márta 1972.

Focal is ea feall atá searbh agus dainséarach. Is annamh a úsáidtear an focal seo ach nuair a bhíonn fearg i gceist. Fiú má thugann an tUasal Heath dearbhú maidir leis an tréimhse ama a bheidh Stormont ar fionraí nó maidir le ábhar ar bith a bhaineann le todhchaí an chúige, ní bheidh, ar a laghad, milliún saoránach Briotanach i dTuaisceart na hÉireann in ann an focal úd a dhearmad.

Le beagnach caoga bliain d'éirigh le Rialtas Thuaisceart Éireann seasmhacht a choimeád agus, i gcoitinne, an pobal a choimeád slán. Nuair a bhris Westminster ár gcóras cosanta, d'aonghnó, ansin agus ansin amháin a tugadh cead a chinn don sceimhlitheoir agus don choirpeach.

Foinse: "The Past from the Press" Leabharlann Náisiúnta na hÉireann.